

Over de lessepsiaanse Strombidae of de mythe van *Lentigo lentiginosus*

Leo van Gemert

On the lessepsian strombids or the myth of *Lentigo lentiginosus*

In this article lessepsian strombids, i.e. species from the family Strombidae which migrated from the Red Sea to the Mediterranean through the Suez canal, are discussed. *Canarium erythrinum* is only mentioned as a possibility in the literature. Only one find of *Tricornis tricornis*, probably an artefact, has been reported; the same applies to *Lentigo lentiginosus* and *Doxander vittatus* but these latter two species do not live in the Red Sea. *Conomurex persicus* is common in parts of the eastern Mediterranean but originates from the Persian Gulf, and thus is not a lessepsian species. Only *Canarium mutabile*, known only so far from one recent source, and thus questionable, can be considered to be or to become a lessepsian strombid.

Voor de laatste jaren worden er in de meer populaire malacologische literatuur lessepsiaanse - in navolging van het Engelse "lessepsian" - soorten van de familie

Strombidae vermeld. De Fransman Ferdinand de Lesseps was verantwoordelijk voor de bouw van het Suezkanaal en met lessepsiaans worden die soorten bedoeld

die via het Suezkanaal gemigreerd zijn van de Rode Zee naar de Middellandse Zee. En met antilesepsiaans die soorten die andersom migreren.

De naamgeving is conform (zonder nominale ondersoorten) aan die in de artikelen in het eerste nummer van *Vita Malacologica* van december 2002. Dit betekent vooral dat de genusnaam *Strombus* is vervangen door vroegere subgenusnamen. Hieronder worden de soorten in alfabetische volgorde besproken.

Canarium erythrinum (Dillwyn, 1817)

De enige vermelding in de literatuur is van Poppe & Goto (1991), die aangeven dat op Cyprus mogelijk juveniele *Strombus erythrinus* Dillwyn, 1817 zijn gevonden. *C. erythrinum* komt algemeen voor in de Rode Zee (Van Gemert, 2005).

Canarium mutabile (Swainson, 1821)

Recent heeft Mienis (2001) een tweetal vondsten van de Israëlische kust van de Middellandse Zee bekend gemaakt. Deze zijn overgenomen door Zenetos *et al.* (2003) en, zonder vermelding van de bron, waarschijnlijk ook door Doneddu & Trainito (2005); ook op de website van CLEMAM (www.som.ali.asso.fr/cleman) wordt *Strombus mutabilis* vermeld als voorkomend in de Middellandse Zee. Mienis (2001) en Zenetos *et al.* (2003) plaatsen beiden nog wel vraagtekens bij het voorkomen van *Canarium mutabile* in de Middellandse Zee

C. mutabile komt algemeen voor in de Rode Zee (Van Gemert, 2005).

Conomurex persicus (Swainson, 1821)

In het begin van de tachtiger jaren van de vorige eeuw werden de eerste vondsten gedaan. Deze soort kan tegenwoordig massaal in het oostelijk deel van de Middellandse Zee worden gevonden (o.a. Oliverio, 1995; Zenetos *et al.*, 2003; Mienis, 2005). Volgens sommigen is er sprake van een ondersoort, *Strombus decorus raybaudii* Nicolay & Romagna Manoja, 1983 (o.a. Poppe & Goto, 1991). Nu wordt algemeen aangenomen dat het *Conomurex persicus* betreft; deze soort is niet afkomstig van de Rode Zee maar van de Perzische Golf (o.a. Moolenbeek & Dekker, 1993; Oliverio, 1995; Giannuzzi-Savelli *et al.*, 1997; Zenetos *et al.*, 2003; Doneddu & Trainito, 2005; Mienis, 2005).

Het voorkomen van *C. persicus* in de Rode Zee is twijfelachtig (Van Gemert, 2005).

Doxander vittatus (Linnaeus, 1758)

Recent is een goed gedocumenteerde vondst gemeld van één leeg exemplaar van *Strombus (Doxander) vittatus vittatus* Linnaeus, 1758 aan de Turkse kust van de Middellandse Zee door Kabasakal *et al.* (2005). Door hen wordt terecht gesteld dat de soort niet voorkomt in de Rode Zee (zie ook Van Gemert, 2005). Zij speculeren over een toevallige introductie door larven - veligers - afkomstig van ballastwater geloosd door tankschepen.

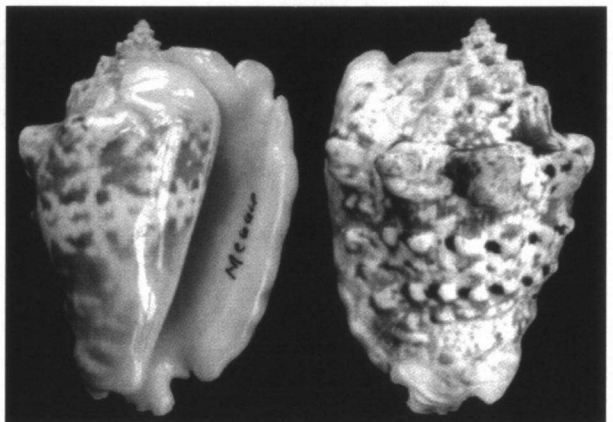
De mogelijkheid van een weggegooid souvenir wordt niet genoemd. Blijkbaar is dus ook geen onderzoek gedaan naar het eventueel te koop aanbieden van deze soort in de regio aan toeristen.

Lentigo lentiginosus (Linnaeus, 1758)

De enige bekende vermelding van *Lentigo lentiginosus* van de Middellandse Zee is van Aharoni (1934) in een Hebreeuwstalig niet-malacologisch tijdschrift. Deze vondst wordt meerdere malen door Barash & Danin (1973, 1986 en 1992) geciteerd. Al in 1973 geven ze aan dat niet bekend is hoeveel exemplaren het betreft en in welke collectie ze zijn opgenomen. In 1992 vermelden zij erbij dat deze soort in geen enkele Israëlische Middellandse Zee schelpencollectie is gevonden. Zij twijfelen dus blijkbaar aan de betrouwbaarheid van deze vondst. Door Zenetos *et al.* (2003) en Mienis (2005) wordt, in hun respectieve overzichten van exotische molluskensorten in de Middellandse Zee, *L. lentiginosus* niet geacht voor te komen in de Middellandse Zee. Ook op de website van CLEMAM (Checklist of European Marine Mollusca) wordt gesteld dat *L. lentiginosus* niet voorkomt in de Middellandse Zee.

Opvallend is daarom de vermelding van *L. lentiginosus* in de Middellandse Zee door Giannuzzi-Savelli *et al.* (1997), Doneddu & Trainito (2005) en Repetto *et al.* (2005). Giannuzzi-Savelli *et al.* drukken mooie foto's af van een exemplaar uit de Rode Zee (zonder nadere precisering van de vindplaats) met de opmerking dat het een toevallige lessepsiaanse soort is. Doneddu & Trainito geven een foto van een schitterend exemplaar met alleen de opmerking dat het een lessepsiaanse soort is en Repetto *et al.* vermelden in hun boek met getekende afbeeldingen een verspreidingskaartje van *L. lentiginosus* in het zuid-oostelijk deel van de Middellandse Zee (van oostelijk Turkije tot aan Libië) met de opmerking 'weinig algemeen'.

Het is niet onmogelijk dat bovengenoemde auteurs beschikken over kennis van meerdere vondsten in de Middellandse en/of in de Rode Zee. Maar blijkbaar zijn deze dan niet gepubliceerd en kunnen daarom ook niet

Lentigo lentiginosus (L., 1758). Malawi Island. H 82.4 mm, coll. ZMA. Afbeelding ontleend aan *Vita Malacologica* no. 1, p. 30, figs. 47a-b

beschouwd worden. De niet-onderbouwde vondst van Aharoni is duidelijk onvoldoende om het voorkomen van *L. lentiginosus* in de Middellandse Zee aan te nemen. Bovendien is er geen enkele vondst, met uitzondering van de vage - en daardoor minder betrouwbare - vermelding door Giannuzzi-Savelli *et al.* (1997), van *L. lentiginosus* in de Rode Zee bekend (Van Gemert, 2005). Dus zelfs als *L. lentiginosus* zou voorkomen in de Middellandse Zee, kan het nooit een lessepsiaanse soort zijn.

Het lijkt er dus sterk op dat op basis van één niet betrouwbaar te achten vermelding en van onvoldoende kennis van de verspreiding van *L. lentiginosus*, deze soort wordt geacht voor te komen in de Middellandse Zee. Maar dit zijn uiteraard onvoldoende redenen om een mythe te laten ontstaan. Het is, denk ik, in dit verband wel van belang dat *L. lentiginosus* aan een schelpboek een exotisch sfeertje geeft en dat je er mooie plaatjes van kunt afdrucken. En het is te begrijpen dat verzamelaars ook in hun boeken zoveel mogelijk soorten willen hebben.

Tricornis tricornis ([Lightfoot], 1786)

Mienis (2005) vermeldt, zonder nadere gegevens, een vondst van *Tricornis tricornis* en stelt dat hier waarschijnlijk sprake is van een weggegooid souvenir. Deze soort wordt dan ook opgenomen in de lijst van afgewezen vermeldingen van mogelijk lessepsiaanse soorten.

Tricornis tricornis komt algemeen voor in de Rode Zee (Van Gemert, 2005).

Geconcludeerd moet worden dat van de algemeen in de Rode Zee voorkomende soorten *Canarium erythrinum* alleen genoemd is als mogelijkheid en dat van *Tricornis tricornis* slechts één (onbetrouwbare) vondst bekend is. Alleen van *Canarium mutabile* is sinds kort een tweetal vondsten, vermeld door één bron, in de Middellandse Zee bekend. Maar dit is onvoldoende om van een vestiging in de Middellandse Zee te spreken. *C. mutabile* is wel mogelijk de enige echte lessepsiaanse Strombidae of strombid.

Van de niet in de Rode Zee voorkomende soorten is van *Lentigo lentiginosus* ook slechts één (onbetrouwbare) vondst bekend. De enige vondst van *Doxander vittatus* is wel betrouwbaar, maar de mogelijkheid van een artefact is onvoldoende onderzocht. Alleen *Conomurex decorus* kan plaatselijk algemeen voorkomen in het oostelijk deel van de Middellandse Zee, maar deze soort is afkomstig uit de Perzische Golf, en dus geen lessepsiaanse soort.

Literatuur

AHARONI, J. (1934), From Ashqelon to Rubin, Nature and Country, 2: 473-476 (zie: Barash & Danin, 1973, 1986 en 1992)

BARASH, AL. & Z. DANIN (1973), The Indo-Pacific species of mollusca in the Mediterranean and notes on a collection from the Suez Canal. — Israel Journal of Zoology, 21: 301-374

BARASH, AL. & Z. DANIN (1986), Further additions to the knowledge of Indo-Pacific mollusca in the Mediterranean Sea. — Spixiana, 9(2): 117-141

BARASH, AL. & Z. DANIN (1992), Fauna Palaestina. Mollusca I. Annotated list of Mediterranean molluscs of Israel and Sinai, The Israel Academy of Sciences and Humanities, Jerusalem, pp. 405 & plates

DONEDDU, M. & E. TRAINITO (2005), Conchiglie del Mediterraneo. Guida ai molluschi conchigliati, Il Castello, Trezzano sul Naviglio, pp. 256

GEMERT, L.J. (2005), De Stromboidea van de Rode Zee: een literatuurstudie. — De Kreukel, 41(9-10): 113-139

GIANNUZZI-SAVELLI, R., F. PUSATERI, A. PALMERI & C. EBREO (1997), Atlante delle conchiglie marine del Mediterraneo Vol. 2 (Caenogastropoda parte 1: Discopoda -Heteropoda), Edizioni de "La Conchiglia", Roma, pp. 258

KABASAKAL, H., S. UNSAL KARHAN, E. KABASAKAL & G. BUZZURO (2005), First record of *Strombus (Doxander) vittatus* Linnaeus, 1758 from the Mediterranean Sea, with a brief review of strombids in the Levant Basin. — Nachricht- enblatt der Ersten Voralberger Malkologischen Gesellschaft, 13: 63-66

MIENIS, H.K. (2001), Mariene mollusken uit het oostelijk deel van de Middellandse Zee. 5. De eerste vondsten van *Canarium mutabilis* — Spirula, no. 323: 118

MIENIS, H. K. (2004), New data concerning the presence of Lessepsian and other Indo-Pacific migrants among the molluscs in the Mediterranean Sea with emphasize on the situation in Israel, In: B. Öztürk & A. Salman (Eds.), Proc. 1st Nat. Malac. Congress, 1-3 September. — Turkish Journal of Aquatic Life, 2(2): 117-131

MOOLENBEEK, R.G. & H. DEKKER (1993), De identiteit van *Strombus decorus* and *S. persicus*, en de beschrijving van *S. decorus masirensis* n. ssp. met een opmerking over *S. fasciatus* (Gastropoda: Strombidae) — Vita Marina, 42(1): 3-10

NICOLAY, K. & E. ROMAGNA MANOJA (1983), *Strombus (Conomurex) decorus raybaidii* n. ssp. — La Conchiglia, nrs. 176-177: 17

OLIVERIO, M. (1995), The status of the living Mediterranean *Strombus*, or: What makes a lessepsian migrant? — Notiz. CISMA, 16: 35-40

POPPE, G. T. & Y. GOTO (1991), European seashells. Vol. I (Polyplacophora, Caudofoveata, Solenogastra, Gastropoda), Verlag Christa Hemmen, Wiesbaden, pp. 352

REPETTO, G., F. ORLANDO & G. ARDUINO (2005), Conchiglie del Mediterraneo. 1770 specie illustrate con distribuzione e frequenza, Amici del Museo "Federico Eusebio", Alba, pp. 392

ZENETOS, A., S. GOFAS, G. RUSSO & J. TEMPLADO (2003), CIESM atlas of exotic species in the Mediterranean. Vol. 3. Molluscs [F. Briand, Ed.], CIESM Publishers, Monaco, pp. 376

Adres van de auteur:
Couwenhoven 55-19
3703 EV Zeist
e-mail: leo.van.gemert@planet.nl